

مسجد جامع فهرج؛ ارزیابی مجدد

دکتر علیرضا انیسی*

تاریخ دریافت مقاله: ۸۹/۶/۲

تاریخ پذیرش نهایی: ۸۹/۹/۱۷

چکیده

در این نوشتار مسجد جامع فهرج یزد که یکی از آثار با ارزش معماری ایران در قرون اولیه اسلامی است بررسی می‌شود. این بنا که با مقاله مرحوم استاد محمد کریم پیرنیا به جهانیان معرفی گردید به عنوان کهن‌ترین مسجد ایران لقب گرفت. این تاریخ‌گذاری بعدها از سوی سایر محققین غربی مورد تردید قرار گرفت ولی متأسفانه این تاریخ توسط پژوهشگران داخلی به عنوان مبنا در بررسی معماری این دوره مورد استناد قرار می‌گیرد. این پژوهش با بهره‌گیری از کلیه منابع منتشر شده، انجام مطالعات تطبیقی و نیز بررسی میدانی، به ارزیابی مجدد این بنا می‌پردازد و تاریخ ساخت این مسجد را به قرن سوم هجری (نهم میلادی) نسبت می‌دهد. این مطالعه نشان می‌دهد وجود ویژگی‌های برخی از خصوصیات معماری ساسانی نمی‌تواند به تنهایی دلیلی برای ساخت آن در قرن اول و یا دوم هجری باشد.

واژه‌های کلیدی

مسجد جامع، قرون اولیه اسلامی، معماری، فهرج

E-mail: anisi61@yahoo.co.uk

* استادیار و پژوهشگر سازمان میراث فرهنگی و گردشگری